

Entrevista a Miquel Ponsetí i Vives

M. GEMMA BONET

Miquel Ponsetí nasqué l'any 1920 a Felanitx (Mallorca) i, quan ell tenia quatre anys, la seva família es traslladà a Barcelona.

Per la Universitat de Barcelona té el títol de Llicenciatura en Ciències Exactes i és Doctor Arquitecte.

En 1945 obtingué el Premi Nacional d'Arquitectura (pel seu expedient acadèmic). Essent arquitecte de l'Ajuntament de Barcelona fou cap del Pla de la Ciutat, del Servei de Topografia i, en el Departament de Cultura de la Generalitat, del Servei del Patrimoni Arquitectònic. Féu també de professor a la Universitat de Barcelona i a l'Escola Superior d'Arquitectura (càtedra d'Anàlisi Matemàtica i càtedra de Topografia i Geodèsia).

En arquitectura hi ha més de tres-cents edificis de nova planta (d'ús i caràcter vari) que són obra seva i encara hi ha més de tres-cents obres seves pel que fa a ampliació, remodelació o adequació de botigues i comerços. Un cop jubilat s'ha dedicat sobretot a escriure i a pintar.

Miquel Ponsetí en el despatx de casa seva

—Se suposa que les grans ciutats tenen nomenclàtors de les vies públiques. No serien necessaris també a les ciutats mitjanes o viles més petites? Podríem considerar el nomenclàtor com una eina per a conèixer millor la història de la ciutat on vivim?

—Que jo sàpiga, hi ha poquíssimes ciutats que disposin del nomenclàtor de les seves vies públiques, amb la història o la causa dels seus noms. A Catalunya en té Barcelona, però a l'Estat espanyol no crec que hi hagi cap ciutat que en tingui, ni tan sols Madrid. Jo suposo que n'hi deu haver a París, o a Roma, o a les ciutats importants del món, però no n'estic gens segur.

Lligar la nostra història amb la dels carrers, aquest fet que sembla tan elemental, fou idea d'un català notable,

dels anys de la Renaixença: Víctor Balaguer. Ell va ser qui va publicar un llibre, en tres toms, que es deia *Las calles de Barcelona en 1865*, com a complement de la seva *Historia de Cataluña*. El llibre, com a introducció, té unes quantes pàgines amb la «Notícia històrica de Barcelona». Víctor Balaguer va ser l'encarregat de donar els noms dels carrers del futur exemple de la ciutat, obra d'Ildefons Cerdà, que s'acabava d'aprovar, noms que, en la seva major part, encara conserva Barcelona.

El tema va interessar a molta gent, però no es va voler sistematitzar, fent un nomenclàtor en català dels carrers de Barcelona, fins que un dia, el 29 de novembre de 1917, l'ajuntament va encarregar als historiadors J. Roca i

Roca i Ramon M. Comas de «formular llegendes breus explicatives del significat dels noms dels carrers de la ciutat». Aquests meritoris personatges (que no van excloure, segons diuen en el seu treball, ni un dels dos mil dos-cents carrers de la ciutat) van presentar la seva obra a l'ajuntament l'any 1922, el qual en decidí la publicació, que, malauradament, no es va poder dur a terme a causa de l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera.

El tema ha estat tractat profusament per molts historiadors, cronistes, amants de la història i amants de la ciutat. La bibliografia ens diu com és d'ampli l'assumpte i com és de difícil abastar-lo en profunditat. Per això, contesto la darrera part de la vostra pregunta dient-vos que jo crec que

l'interès per conèixer la nostra història no pot venir del coneixement de la història d'uns noms de carrers. És, em penso, a l'inrevés: primer hi ha d'haver l'interès per la nostra història i després vindrà la seva extensió a les particularitats del nostre urbanisme.

—A vegades es dediquen carrers a persones vives, però altres vegades han de passar anys de la mort d'algú per a dedicar-li una via pública. Quines raons expliquen aquest procediment i quin creieu millor?

—Aquesta pregunta em recorda uns fets dels anys vuitanta, quan jo era regidor de l'ajuntament. Jo mateix havia trobat en els arxius municipals una disposició que exigia que hagués passat un termini de cinc anys —o potser deu, no ho recordo bé— per a donar el nom d'un carrer a un personatge acabat de finir. Resulta que quan vaig presentar aquella disposició (perquè l'ajuntament volia honorar algú que acabava de morir, donant-li el nom d'una via pública) la contesta a la meua troballa va ser immediata: es va prendre l'acord d'anul·lar aquell antic acord.

Vull dir, amb això, que les administracions donen els honors a qui volen, quan volen i com volen. Jo, personalment, crec que canviar el nom d'un carrer duu massa problemes si hom no s'assegura prèviament que l'acord d'homenatjar algú «a perpetuïtat» estigui sòlidament fonamentat. I això no se sap bé fins que no ha passat un temps prudencial. Jo crec que hauria estat molt millor que aquell acord antic s'hagués mantingut. Posar el nom d'una persona vivent a un carrer és un contrasentit: em recorda una dictadura qualsevol. Abans, a Barcelona, algú va viure quaranta anys a l'avinguda de Franco. Avui, algú viu de fa anys a la plaça de Joan Carles. Els honors en vida, per merescuts que siguin, no són democràticament aconsellables.

—Vós sou doctor arquitecte. Com veieu el procés urbanístic de Barcelona i el gust pels nous edificis, dits emblemàtics? Es respecta prou la identitat de la ciutat? Els corrents arquitectònics i urbanístics actuals són harmònics i denoten progrés?

—El procés urbanístic de Barcelona va començar quan s'enderrocaren les seves murades, i es tingué la sort d'haver de seguir el pla Cerdà. Però, l'endemà

mateix d'haver-hi aquesta obligació, d'atenir-se a l'urbanisme dissenyat i oficialment aprovat, Barcelona va negar-se al sentit comú. El pla va ser desvirtuat successivament, degradant els magnífics propòsits del seu autor, sense corregir cap ni un dels seus defectes. Les illes de cases que avui coneixem, havien de compondre's de dues fileres paral·leles de cases. No existien ni les dues fileres de cases que avui completen el quadrat, ni es podien edificar els patis centrals de les illes (que havien de ser jardins públics), ni les alçades de les cases podien passar de cinc plantes. Em penso que l'única cosa notable que ha quedat a l'eixample de Cerdà han estat els xamfrans projectats en les interseccions de carrers (que estan bé), la quadrícula amb la seva diagonal i la seva meridiana (que estan bé), i la manca d'ordenació dels usos dels edificis que es podien construir, l'un al costat de l'altre (que estava malament, perquè no hi havia zonificació).

El pla Cerdà va ser successivament escarnit, modificant-se a gust dels especuladors de torn. Però la cosa més greu és que als posteriors plans urbanístics de Barcelona (com als de totes les altres viles de Catalunya) els ha passat el mateix. I el procés continua. El darrer esguerro s'ha dissimulat amb un nom clàssic —*Fòrum*—, després d'anys de lluita per urbanitzar la zona del Poble Nou a gust del gran postor del moment, escollit entre la tanda de voluntaris que volien «salvar» aquell tros de ciutat.

Tot són bones paraules per a justificar monstruositats urbanístiques, aquí i arreu. No en queda res, d'aquella poesia que trobaven els nostres avis, mestres de cases, en els llibres d'urbanisme que els feien llegir, com *Städtebau* («La construcció de ciutats, segons principis artístics») de Camil Sitte, de l'any 1889. Avui tan sols dominen els principis econòmics. L'art, com tot, sembla desvirtuat en benefici d'uns interessos que sempre són de poder o econòmics. I si algú en dubta i vol una confirmació de bona tinta, que ho preguntin a algun mallorquí que conegui què era abans l'illa de Mallorca, què és actualment i què serà demà, un cop aprovat fa poc el Nou Pla d'Urbanisme.

Quan jo era encara un adolescent, la Generalitat tenia un govern amb diversos polítics de bona fe, patriotes i de sentit comú. La presidia Francesc Macià, i era conseller de Cultura el poeta Ventura Gassol. S'havia presentat, per a la seva aprovació, la construcció d'un edifici arran del mar, en un poble de la Costa Brava. Ventura Gassol va pre-

C. Galileu, 294-296, cantonada C. Can Bruixa (any 1973)

guntar: «¿No seria bo que es prohibís construir ran de mar, fent deixar, almenys, una faixa d'uns quants metres, buida d'edificació?» Jo recordo els comentaris d'algun sector de la premsa fent befa del conseller, com si hagués dit una plasenteria, i les rialletes de certa gent «entesa» en el futur del nostre urbanisme. Els «entesos» d'aquell temps seria bo que poguessin treure el cap, avui, per contemplar les nostres costes. No cal pas anar al País Valencià, per a veure desastres.

La nostra ciutat ha perdut moltes coses bones que tenia. La ciutat va perdre la seva identitat. I els seus edificis —dits emblemàtics— són, lamentablement, emblema d'insipidesa i símbol de poder econòmic. Perquè arquitectura i urbanisme van molt lligats, sempre. I perquè els valors que un poble exterioritza en un moment o

època determinats són homogenis. Catalunya, durant els anys d'acabament del segle XIX i començaments del XX, fins a l'any 1936 (exceptuats els anys de la dictadura de Primo de Rivera), va consolidar-se amb poderosos valors de gran categoria, i no tan sols en art, sinó en ciències, i en cultura general. Foren els anys de Domènech i Muntaner, de Gaudí, de Puig i Cadafalch en arquitectura, i de tants i tants bons polítics, escriptors, metges, pintors, escriptors, músics... Els anys de Pompeu Fabra, i dels defensors de la nostra llengua nacional... Tot lligava, fins i tot les discussions.

Al final, la pregunta que crec que estic responent, es concreta: *Són harmònics i denoten progrés els corrents arquitectònics i urbanístics actuals?* La meua sincera resposta és un NO ben categòric. Si hi hagués progrés, no hi ha cap dubte que hi hauria simultàniament progrés, per exemple, en l'ús i en la dicció de la llengua catalana en tots els programes de TV3, perquè el progrés cultural, com deia abans, és normalment homogeni. I no és així.

—¿No us sembla que l'arquitecte, a més de dominar els aspectes tècnics de la seva professió, ha d'anar més enllà i ser un xic sociòleg, psicòleg, filòsof i, sobretot, conèixer bé la terra on treballa?

—Aquesta pregunta retrata el fons del meu pensament. Jo crec que els avenços socials actuals són fruit de l'especialització del treball de la gent, i, alhora, la davallada dels valors de la societat va molt lligada a aquesta mateixa especialització.

M'explicaré: l'especialització de l'home en una tècnica (científica o artística) permet que aquesta pugui desenvolupar-se ardidament, per dir-ho amb termes ampullosos, perquè la insistència en algun tema pot donar fruits. Tant és així que moltes vegades concorden, fins i tot en el temps, els resultats que obtenen, per exemple, uns laboratoris ben independents quan cerquen la solució d'algun problema sanitari. Reiterant, persistint, perseverant, és com la societat (si no imposa traves als investigadors per tabús ètics o religiosos) ha anat aconseguint millores i èxits.

Això no obstant, no hi ha treball ben fet sense una àmplia visió de tot allò que ens envolta, sense una cultura

general que ens permeti la necessària amplitud de mires per a no caure en la monotonia intel·lectual, en la reducció de la nostra capacitat creativa.

Jo crec que no pot ser bon arquitecte un home que es tanca en el seu mer ofici —per molt que el domini— si, a més, no és un xic sociòleg, psicòleg, filòsof i, sobretot, culte, en el més ampli sentit del mot. Tampoc no pot ser satisfactòriament entès en cap matèria l'home que no en domini moltes més. La importància de la cultura és molt més profunda del que sembla. Això ho han sabut totes les civilitzacions que han volgut imposar-se a d'altres.

—Havent-vos jubilat de l'arquitectura, us heu dedicat a escriure (i també a pintar). Voldríem saber el motiu pel qual escriviu i d'on us surt la facilitat a confegir un llenguatge ric de lèxic i ben estructurat. Què ens voleu transmetre, escrivint?

—Us contestaré, d'antuvi, que jo no em vaig jubilar, sinó que em van jubilar. D'una banda, hi influí l'edat, i d'una altra, una crisi econòmica en el ram de la construcció (dels anys vuitanta) que va dur a la ruïna la majoria dels meus clients. Jo sóc dels rars espècimens que no creuen en les jubilacions dels professionals que han treballat tota la vida emprant el seu cervell, la seva voluntat, la seva curiositat pel saber i la seva cultura general. Aquests éssers estranys, entre els quals em compto, creuen que el sentit de la vida es troba essencialment en el treball i en el pensament. Si aquests éssers es donen voluntàriament a la societat, per què la societat els ha d'arraconar? ¿És que es va jubilar mai Pau Casals, o Einstein, o Picasso, o qualsevol geni? Bé, sí, la societat ha jubilat manta vegada genis de debò. I, com a exemple, recordeu com va ser expulsat Leonardo da Vinci de la seva terra, i on i com va acabar la seva vida.

Jo, sense clients, no puc fer edificis. Alguna cosa haig de fer, doncs. I el que menys malament em penso que em ve és escriure, si tinc quelcom a dir. El problema està a «dir», i en el fet que un dia algun editor vulgui publicar això que escric. Però els dos problemes es resolen si hom pensa que més val oblidar que existeixen, i treballar per a un mateix. I això faig: escric per a mi mateix. En quatre ocasions, quatre ben volguts editors han cregut que valia la

pena la publicació de quatre coses. I les han publicades. Són quatre llibres, que alguna cosa volen dir. I en tinc deu més esperant l'ocasió de ser editats. Si s'editen, jo satisfet, i si no s'editen, també satisfet, encara que un xic menys.

—I, per acabar, digueu-nos com viviu el moment present a Catalunya, tant pel que fa a la llengua com a la cultura, a la política, a la vida econòmica i social.

—Fa temps, Brossa escriví en un diari un article el títol del qual era «Catalunya, la darrera colònia d'Espanya». No cal detallar què hi deia, si sabem què significa que un poble sigui «colònia» d'un altre. Jo, un ciutadà més d'aquest país sotmès, afegiré tan sols que, en el fons, ens trobem en aquesta situació des de la mort de Martí l'Humà, farà aviat sis-cents anys. Quan es consumà «la iniquitat de Casp», com la titulà Domènech i Muntaner, en aquell «compromís» del 24 de juny de 1412, la corona de Catalunya-Aragó perdé la seva independència, passant a dependre indirectament de la corona de Castella. La dependència directa es consumà, com sabem, l'11 de setembre de 1714. I la solució no hi és, donat el fet de la persistència del caràcter, l'essència espiritual, la idiosincràsia del poble castellà. Els diaris espanyols d'avui s'assemblen com una gota d'aigua a una altra als diaris de fa dos-cents anys, cent o cinquanta, comentant la «indisoluble unidad de la patria». El poble castellà hauria de comprendre el que Isaiah Berlin explica quan parla de l'empatia en el seu treball «Dos conceptes». No em sé estar de copiar-ne unes paraules: «L'aptitud liberal essencial ha de ser l'empatia, és a dir, l'habilitat de ser obert, receptiu, sense temor de les opinions i passions alienes. L'empatia et compromet a abandonar la defensa de la teua raó per a poder entendre els límits de qualsevol raó en un món impulsat per conviccions apassionades. L'empatia no implica indulgència relativa; significa, tan sols, concretar el que pot ser negociat, i el que no ho pot ser, en les diferències entre conviccions.»

Sóc pessimista respecte al futur dels Països Catalans. Però ni per un moment deixaré de pensar ni de fer tot el que pugui perquè Catalunya torni a la seva llibertat com a nació, amb la plena sobirania que li pertoca. ♦